

УДК 336.77 (477)

DOI: <https://doi.org/10.32782/СМІ/2023-6-6>**Фарапонов Г.А.**старший викладач кафедри фінансів і кредиту
Чорноморського національного університету
імені Петра Могили;
аспірант,

Державний університет «Житомирська політехніка»

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФАКТОРИНГУ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Проблеми забезпечення ефективності функціонування фінансово-банківської системи в Україні в умовах невизначеності, нестабільності та запровадження спеціального правового режиму воєнного стану особливо загострилися в умовах сучасності та потребують не лише швидкого реагування, а й ефективного вирішення, що в умовах інтенсифікації процесів цифровізації можна досягнути завдяки активізації залучення інноваційних фінансових технологій у фінансово-банківську систему. У статті здійснено критичний аналіз можливостей розвитку факторингу в умовах інтенсифікації фінансових технологій та посилення впливу дестабілізуючих чинників воєнного характеру, проаналізовано його перспективи та доведено актуалізацію проблематики дослідження розвитку факторингу в умовах модернізації фінансових технологій. На підставі проведеного компаративного аналізу визначено сутність факторингу, під яким пропонується розуміти здійснення специфічної діяльності щодо можливостей участі посередників, маклерів й агентів в процесі забезпечення діяльності, проведення банківських операцій та щодо надання послуг клієнту, предметом яких являється перехід права власності на дебіторську заборгованість. Виявлено основні проблеми розвитку факторингу в Україні, серед найбільш вагомих із яких визнано: (1) недосконалість організаційно-правового та нормативно-законодавчого механізмів визначення факторингу та регулювання факторингових операцій; (2) недосконалість чинного законодавства в частині регулювання факторингових операцій, надання факторингових послуг та функціонування ринку факторингу; (3) необізнаність економічних агентів із можливостями й перевагами факторингу; (4) відсутність реєстру факторингових угод, внаслідок чого зростають ризики подвійного фінансування. На підставі детального вивчення виявлених проблем, запропоновано пріоритетні напрями та перспективи стратегічного розвитку факторингу в Україні, що перебувають у площині посилення заходів законодавчого й адміністративного характеру щодо доступу бізнесу до факторингових послуг.

Ключові слова: фінансові технології, факторинг, банківський кредит, факторингова компанія, Міжнародна організація з факторингу.

Faraponov HennadiiPetro Mohyla Black Sea National University;
Zhytomyr Polytechnic State University

PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF FACTORING IN THE CONDITIONS OF MODERNIZATION OF FINANCIAL TECHNOLOGIES

The problems of ensuring the effectiveness of the functioning of the financial and banking system in Ukraine in conditions of uncertainty, instability and the introduction of a special legal regime of martial law have become particularly acute in modern conditions and require not only a quick response, but also an effective solution, which in the conditions of the intensification of digitalization processes can be achieved thanks to the activation of the involvement innovative financial technologies into the financial and banking system. The article provides a critical analysis of the possibilities of factoring development in the conditions of the intensification of financial technologies and the strengthening of the influence of destabilizing factors of a military nature, its prospects are analyzed and the actualization of the issues of factoring development research in the conditions of the modernization of financial technologies is proved. On the basis of the conducted comparative analysis, the essence of factoring was defined, under which it is proposed to understand the implementation of specific activities regarding the possibilities of participation of intermediaries, brokers and agents in the process of ensuring activities, conducting banking operations and providing services to the client, the subject of which is the transfer of ownership of receivables. The main problems of the development of factoring in Ukraine were identified, among the most important of which the following were recognized: (1) the imperfection of the organizational-legal and regulatory-legislative mechanisms for determining factoring and regulating factoring operations; (2) imperfection of the current legislation in terms of regulation of factoring operations, provision of factoring services and functioning of the factoring market; (3) ignorance of economic agents with the possibilities and advantages of factoring; (4) lack of a register of factoring agreements, as a result of which the risks of double financing increase. On the basis of a detailed study of the identified problems, priority directions and prospects for the strategic development of factoring in Ukraine are proposed, which are in the area of strengthening measures of a legislative and administrative nature regarding business access to factoring services.

Key words: financial technologies, factoring, bank loan, factoring company, International Factoring Organization.

Постановка проблеми. Проблеми соціально-економічного й суспільно-політичного розвитку України, доповнені посиленням впливу дестабілізуючих чинників воєнного характеру, обумовлюють значні

деструктивні зміни процесів і явищ, що відбуваються у фінансовій сфері країни та порушують стабільність функціонування банківської системи й фінансового ринку. Очевидно, що в надважких умовах нестабіль-

ності та загострення сучасних викликів і небезпек актуалізується проблематика залучення фінансових інновацій у фінансово-економічну сферу та в діяльність фінансово-банківського сектора, що сприяє розвитку стратегії орієнтації на клієнта та посилює ефективність дизайну фінансових технологій (Fintech) на основі агрегованих й персоніфікованих цінностей, новітніх тенденцій та нефінансових й когнітивних розрахунків, а також спрямовується на вдосконалення й автоматизацію надання й використання фінансових послуг. За таких обставин суб'єкти господарювання, бізнесові структури та споживачі фінансових послуг одержують можливості ефективно здійснювати управління своїми фінансовими операціями за допомогою спеціального програмного забезпечення та алгоритмів, що встановлюються на засоби цифрового зв'язку. Особливо важливого значення сучасні інноваційні фінансові технології набувають у банківській системі, адже сприяють модернізації грошово-кредитної сфери та активізують розвиток такого її напрямку як факторинг, який трактується як фінансова операція, що дозволяє клієнту переуступити свою дебіторську заборгованість іншому економічному агенту з метою гарантованого повного погашення заборгованості та миттєвого одержання більшої частини платежу. Зважаючи на окреслене, тематика дослідження в умовах сьогодення набуває особливої гостроти та потребує поглибленого вивчення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемні аспекти теоретико-прикладних досліджень розвитку факторингу в умовах модернізації фінансових технологій та виявлення його перспективних напрямків в контексті суспільно-політичної та фінансово-економічної нестабільності в Україні впродовж тривалого часу являються предметом активних наукових дискусій, а в період посилення нестабільності в країні перемищуються на передній план. Зокрема, детальні дослідження фінансових технологій (Fintech) та виявлення їх проблем в умовах сучасності здійснено Ю. Каган [1], яка встановила, що розвиток Fintech почався у XXI ст. під впливом цифровізації та необхідності використання в серверних системах інноваційних розробок. На думку науковиці, Fintech поступово трансформувалася у різні сектори та галузі та активно використовується в освіті, банкінгу, в управлінні інвестиціями та некомерційними організаціями. Більше того, зазначені фінансові технології беруть участь у розробленні та використанні криптовалют, зокрема, біткойна. При цьому, серед найбільш популярних Fintech розробок І. Ломачинська та В. Куниця [2, с. 192–193] виділяють: (1) Blocko; (2) Silent Eight; (3) Aida Technologies; (4) The Open Vault; (5) The KYC blockchain; (6) Capital Match; (7) APrivacy; (8) Lenddo; (9) Monexo; (10) Qupital. Водночас, науковиці дотримуються думки, що Fintech особливо активно та результативно застосовується у банківській системі України.

Схожої позиції дотримується Дерев'яно С. [3, с. 34, 36], яка встановила, що інструменти розрахунково-платіжних відносин в умовах розвитку фінансових технологій спроможні зміцнити позиції суб'єктів господарювання та забезпечити економічне зростання. Водночас, вчена виявила вагомі проблеми серед економічних агентів щодо управління дебіторською заборгованістю, тому наполягає на необхідності активізації

розвитку факторингу в умовах функціонування вітчизняної банківської системи, під яким розуміє одержання клієнтом від фінансової установи (фактора) ресурсів у грошовій формі в обмін на відступлення останньому права на грошову вимогу до третьої особи (боржника), яке йому надано відповідно до укладеного між сторонами договору. Фактично, як зазначає в даному контексті Момот Л. [4, с. 147], сутність факторингу криється у здійсненні посередництва та у забезпеченні діяльності маклерів й агентів щодо банківських операцій чи надання послуг клієнту спеціалізованою установою, які передбачають перехід права власності на дебіторську заборгованість.

В іншому своєму дослідженні Момот Л. [5, с. 130] виокремлює переваги та недоліки факторингу. При цьому, до основних переваг відносить: 1) посилення ділових відносин із клієнтом шляхом надання пропозиції додаткової конкурентоспроможної послуги; 2) потенційні можливості збільшення клієнтської бази, що реалізуються через залучення на обслуговування дебіторів постачальника; 3) зниження обсягів резервування за факторингом у порівнянні із кредитними операціями, а до недоліків: 1) дороговартісність послуг факторингу; 2) недосконалість нормативно-правового забезпечення у сфері оподаткування факторингових операцій; 3) несформованість методичного механізму щодо відображення факторингових операцій в бухгалтерському обліку.

Белінська К. [6, с. 9], доповнюючи дослідження попереднього автора, звертає увагу на такі особливості факторингу як його короткостроковий період фінансування та те, що сума кредиту, на умовах факторингу, обмежена поточними можливостями фактора.

Герасименко Д. [7, с. 18] власні наукові дослідження у сфері факторингу спрямував на встановлення його перспектив в Україні, в рамках яких виділяє наявність істотних проблем його розвитку, а саме: 1) високі вимоги факторингових компаній та банківських установ, що обмежує суб'єктів малого підприємництва у доступі до факторингових операцій; 2) відсутність уніфікованого законодавчого документу Закону України «Про факторингові послуги», який би регулював організаційно-правові засади його розвитку в Україні; 3) надмірні розміри оплати за здійснення факторингових операцій; 4) нестача кваліфікованих спеціалістів у сфері факторингу.

Як бачимо, проблематика дослідження розвитку факторингу в умовах модернізації фінансових технологій в Україні є достатньо широкою та маловивченою, що обумовлює необхідність їх поглиблення та виявлення проблем й перспективних напрямів розвитку факторингу.

Метою статті є обґрунтування теоретико-прикладних аспектів розвитку факторингу в умовах модернізації фінансових технологій та виявлення перспективних напрямків в умовах суспільно-політичної та фінансово-економічної нестабільності в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Період сучасного розвитку України як незалежної, суверенної та демократичної держави супроводжується наявністю вагомих дестабілізуючих чинників, які особливо інтенсифікувалися в період повномасштабної війни Російської Федерації проти України. В умовах нестабільності, невизначеності та наявності

кризових станів економіка України та суспільство неспроможні належним чином забезпечити сталість та безперервність процесів і явищ, що відбуваються в країні, внаслідок чого існуючі проблеми доповнюються новими та небезпечними.

Варто відзначити, що окреслена ситуація особливо негативно впливає на суб'єкти господарювання, які часто призупиняють або й повністю згортають свою діяльність через неможливість протистояти викликам і небезпекам сучасності. З метою часткового нівелювання дестабілізуючого впливу негативних чинників, постійно ведеться робота над формуванням комплексу заходів ефективної протидії та над пошуком дієвих інструментів врегулювання фінансово-економічних відносин, що вдається досягнути завдяки активізації розвитку нових фінансових технологій та їх успішній адаптації у практичну діяльність.

Серед таких вагомих фінансових інструментів, що особливо активно використовуються у банківському секторі, є факторинг, адже завдяки його технології вдається побудувати альтернативу банківському кредитуванню, що в умовах дефіциту коштів й обмеженості ресурсів є вкрай важливим. Очевидно, що завдяки факторингу економічні агенти одержують можливість швидко перетворити дебіторську заборгованість на грошові кошти та залучити їх у виробничу діяльність.

Окреслені тенденції свідчать, що в Україні наявні усі умови для розвитку факторингу, навіть в умовах запровадження воєнного стану, адже, як засвідчують сучасні реалії, банківська система успішно впоралася із викликами війни та позиціонує високий рівень ефективності свого функціонування. Однак, істотною проблемою для досягнення бажаного результату є недосконалість та слабкість вітчизняного законодавства в частині регулювання факторингової діяльності та здійснення операцій з факторингу, що потребує перегляду та удосконалення у стратегічній перспективі.

Як доводять результати аналізу макроекономічних показників застосування факторингу в Україні, навіть у 2022 р. вони зафіксовані на достатньо високому рівні, зокрема, станом на 2022 р. портфель факторингу в банківській системі України становив 6,2 млрд. грн., що на 67% більше у порівнянні із попереднім 2020 р., а найбільш активним банком щодо здійснення факторингових операцій є банк ПУМБ.

Що стосується інших банків, то вони також беруть активну участь у факторинговому фінансуванні. Зокрема, за даними Міжнародної організації з факторингу [8] лише у 2020 р. структура факторингового фінансування включає значну кількість українських банків (рис. 1).

Причому встановлено, що половина факторингових операцій здійснюється таким банком як ПУМБ (50%), а також значну частку займає ОТП Банк (10%). Інші банки мають частки, нижчі 10%.

Очевидно, що банки займають більшу частку ринку факторингових послуг, оскільки вони є не лише оферентами факторингових послуг й джерелом фінансування інших учасників факторингового ринку, а й ініціаторами створення дочірніх факторингових компаній. Проте, попри вагомість та активний розвиток факторингу, в Україні існує низка проблем його розвитку, систематизацію яких відобразимо на рис. 2.

Як доводять дані, систематизовані на рисунку, в Україні виокремлюється чотири найбільш вагомні проблеми розвитку факторингу, які знаходяться у площині необізнаності економічних агентів про факторингові послуги та їх переваги, в недосконалому чинному законодавстві щодо регулювання проблем здійснення факторингових операцій, в організаційному механізмі підготовки фахівців з факторингу та в надмірному рівні ризиковості факторингу.

Тому, зважаючи на окреслені тенденції щодо дослідження стану розвитку факторингу в Україні, необ-

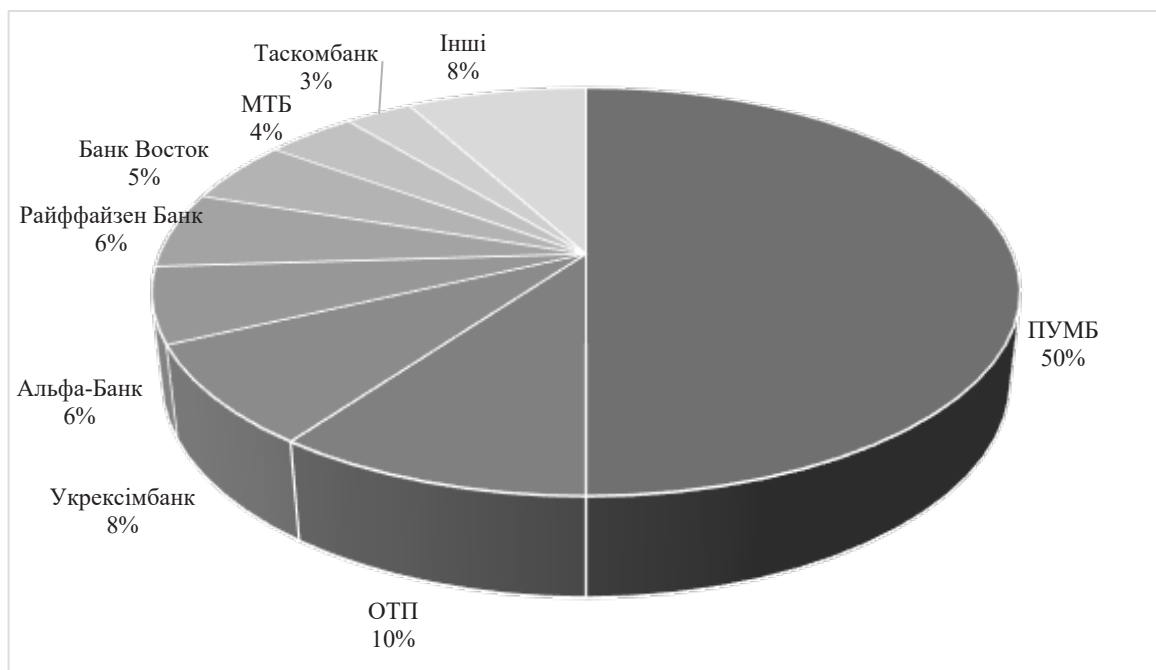

Рис. 1. Структура факторингового фінансування банками України у 2020 р.

Джерело: розраховано на основі [8]

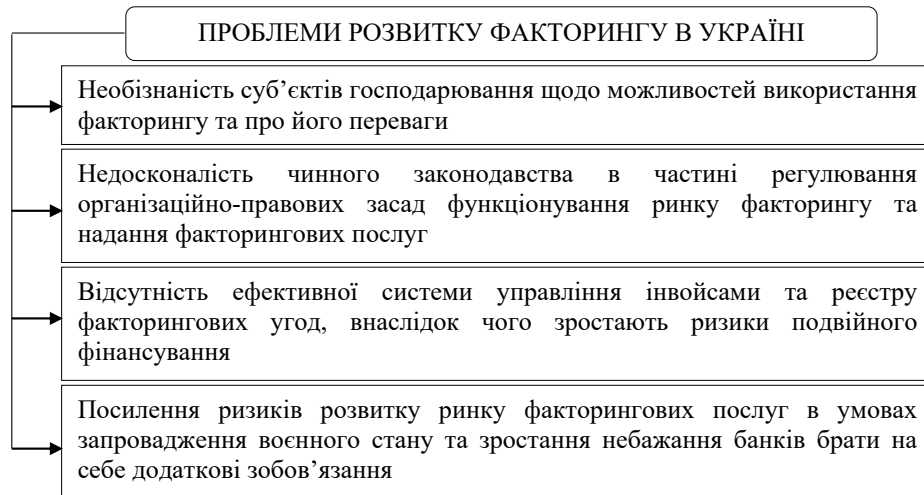

Рис. 2. Основні проблеми розвитку факторингу в Україні

Джерело: авторська розробка

хідно окреслити основні стратегічні орієнтири його розвитку із урахуванням факторів нестабільності та невизначеності. На рис. 3 пропонуємо здійснити узагальнення пріоритетних напрямів розвитку факторингу в Україні.

Водночас зазначимо, що значна увага проблемам та перспективам розвитку факторингу надається в Україні не лише в контексті реалізації завдань наукових досліджень, а й активні дискусії ведуться в практичних колах. Зокрема Національним Банком України розроблено проєкт розвитку ринку торгового факторингу в Україні, який внесено до Стратегії розвитку фінансового сектору України на період до 2025 року, де визначено особливості здійснення регуляторної діяльності щодо факторингових операцій. Запропоновані НБУ положення мають на меті сприяти розвитку факторингу у довгостроковій перспективі як інструмента швидкого фінансування та управління дебіторською заборгова-

ністю, а також формування комплексу заходів забезпечення прозорості на ринку факторингових послуг.

Отже, на підставі зазначеного необхідно стверджувати, що факторинг являється вагомим фінансовим інструментом на ринку фінансових послуг та з використанням інноваційних фінансових технологій спроможний ефективно здійснювати управління дебіторською заборгованістю економічних агентів.

Висновки. Таким чином, проведені дослідження особливостей та проблем розвитку факторингу в умовах модернізації фінансових технологій, дають підстави для висновку, що фінансові технології та факторинг перебувають у тісній взаємодії та використовуються особливо активно в банківській системі України. На підставі проведених досліджень виявлено, що факторинг трактується як специфічний вид фінансової діяльності, який передбачає здійснення посередництва та забезпечення діяльності маклерів й агентів

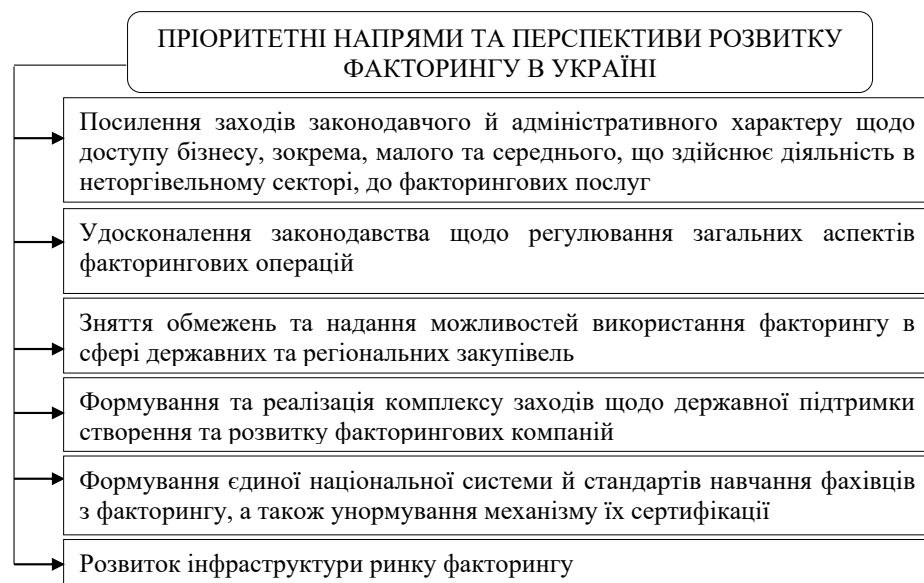

Рис. 3. Пріоритетні напрями та перспективи розвитку факторингу в Україні

Джерело: авторська розробка

щодо банківських операцій чи надання послуг клієнту спеціалізованою установою, які передбачають перехід права власності на дебіторську заборгованість. В умовах нестабільності та невизначеності в Україні виявлено вагомі проблеми розвитку факторингу, які полягають у недосконалому організаційно-правовому та нормативно-законодавчому механізмі його визначення

та регулювання факторингових операцій, що потребує детального вивчення та подальшого ґрунтовного дослідження. Зважаючи на окреслені тенденції, запропоновано пріоритетні напрями та перспективи розвитку факторингу в Україні, успішна реалізація яких дозволить досягнути бажаних результатів щодо забезпечення сталого розвитку факторингу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Kagan Yu. Financial Technology (Fintech): Its Uses and Impact on Our Lives. 2022. URL: <https://www.investopedia.com/terms/f/fintech.asp>.
2. Ломачинська І.А., Куниця В.С. Роль Fintech у модернізації банківської діяльності в умовах глобалізації. *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова*. 2018. Т. 23. Вип. 5 (70). С. 190–195.
3. Дерев'яно С.І. Факторинг в Україні: стан та перспективи розвитку. *Міжнародний мультидисциплінарний науковий журнал «КОГОС. Мистецтво наукової думки»*. 2020. № 10. С. 34–40.
4. Момот Л. Факторингові послуги в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Вип. 16. Ч. 2. С. 147–149.
5. Момот Л. Факторинг та перспективи його розвитку в Україні. *Збірник наукових праць ЧДТУ*. 2014. Вип. 36. Ч. 1. Т. 1. С. 126–130.
6. Белінська К.В. Особливості здійснення форфейтингу як різновиду факторингу в Україні. Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Трансформація фінансової системи України: тенденції та перспективи розвитку» (25–26 листопада 2020 року). С. 8–10.
7. Герасименко Д.С. Перспективи розвитку факторингових компаній в Україні. Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Трансформація фінансової системи України: тенденції та перспективи розвитку» (25–26 листопада 2020 року). С. 18–19.
8. Міжнародна організація з факторингу. URL: <https://www.factoring.org/>.

REFERENCES

1. Kagan Yu. (2022) “Financial Technology (Fintech): Its Uses and Impact on Our Lives”. Available at: <https://www.investopedia.com/terms/f/fintech.asp> (Accessed May 14, 2023).
2. Lomachynska I.A. & Kynytsia V.S. (2018) “The role of Fintech in the modernization of banking activity in the conditions of globalization”. *Visnyk ONU imeni I.I. Mechnykova*, vol. 23, issue 5 (70), pp. 190–195.
3. Derevyanko S.I. (2020) “Factoring in Ukraine: state and development prospects”. *Mizhnarodnyj muljtydyscyplinarnyj naukovyj zhurnal «KOGhOS. Mystectvo naukovoji dumky»*, vol. 10, pp. 34–40.
4. Momot L. (2016) “Factoring services in Ukraine”, *Naukovyj visnyk Khersonsjkogho derzhavnogho universytetu*, vol. 16(2), pp. 147–149.
5. Momot L. (2014) “Factoring and prospects for its development in Ukraine”, *Zbirnyk naukovykh pracj ChDTU*, vol 36(1.1), pp. 126–130.
6. Belinska K.V. (2020) “Peculiarities of forfeiting as a type of factoring in Ukraine”, *Materialy IV Vseukrajinsjkoji naukovy-praktychnoji konferenciji «Transformacija finansovoji systemy Ukrajinu: tendenciji ta perspektyvy rozvytku»* (25–26 lystopada 2020 roku) pp. 8–10.
7. Gerasimenko D.E. (2020) “Development prospects of factoring companies in Ukraine”, *Materialy IV Vseukrajinsjkoji naukovy-praktychnoji konferenciji «Transformacija finansovoji systemy Ukrajinu: tendenciji ta perspektyvy rozvytku»* (25–26 lystopada 2020 roku), pp. 18–19.
8. International factoring organization (2023) Available at: <https://www.factoring.org/> (Accessed May 14, 2023).